

Readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920): Contribuții istoriografice

Iosif Iulian Oncescu*

Abstract: The return of the head of Michael the Brave from Iași to Târgoviște, at Dealu Monastery (August 23–26, 1920), has received special attention in Romanian historiography. Over time, a number of authors have published various studies, articles, notes, and works that have sought to bring new contributions toward a better understanding of the subject.

However, the moment of August 23–26, 1920 represented the final point of a historiographical endeavor which, chronologically, lies between the year 1601 (the assassination of the voivode on the Turda Plain) and the year 1920 (the reinterment of the head of Michael the Brave from Iași to Târgoviște, at Dealu Monastery).

This study continues our previous research from 2011 and 2013 and aims, now marking one hundred and six years since the reinterment of the head of Michael the Brave from Iași to Târgoviște, at Dealu Monastery (August 23–26, 1920), to highlight the most important contributions of Romanian historiography dedicated to this moving moment in our contemporary history.

Among those who have addressed, within Romanian historiography, the subject of the reinterment of the head of Michael the Brave from Iași to Târgoviște, at Dealu Monastery (August 23–26, 1920)- while also examining, in sequence, the stages of the odyssey of the great voivode's head between 1601 and 1920 - we mention: Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, Maria Munteanu Breasta, Scarlat Porcescu, Constantin Rezachevici, Niculae I. Șerbănescu, Constantin I. Stan, Mihai Oproiu, Marian Curculescu, Iulian Oncescu, Cornel Mărculescu, Constantin Cloșcă, and more recently, Iulian Oncescu and Radu Cârциumar.

Keywords: *Michael the Brave, the return of the head,, Iași–Târgoviște, Dealu Monastery, August 23–26, 1920: Historiographical Contributions.*

Readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920) a beneficiat de o atenție deosebită din partea istoriografiei românești, fiind publicate, de-a lungul timpului, de către o serie de autori, mai multe studii, articole, note, lucrări, care au încercat să aducă noi contribuții la o mai bună cunoaștere a subiectului. Momentul 23-26 august 1920 a reprezentat însă punctul final al unui demers istoriografic, care cronologic se situează între anii 1601 (uciderea voievodului pe Câmpia Turdei) și anul 1920 (cel al readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu). Astfel, majoritatea studiilor, articolelor, notelor, lucrărilor, dedicate problematicei amintite pornesc de la uciderea lui Mihai Viteazul și aducerea capului său de la Turda la Târgoviște, Mănăstirea Dealu, în anul 1601, păstrarea relicvei sfinte la

* Prof. univ. dr. habil, Universitatea „Valahia” din Târgoviște, Facultatea de Științe Umaniste, Departamentul de Istorie, str. Lt. Stancu Ion, nr. 34-36A, Târgoviște, 130105, jud. Dâmbovița, E-mail: iulian.oncescu@valahia.ro

Mănăstirea Dealu între anii 1601-1916, cu semnificativele momente din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului XX, când i s-a acordat o atenție specială, continuând cu odiseea capului voievodului în anii 1916-1920 (1916 - mutarea sa la Iași în contextul iminentei ocupări a Târgoviștei de către trupele Puterilor Centrale, 1916-1917 - păstrarea sa la Iași; 1917-1918 - mutarea sa la Kerson în sudul Rusiei-Ucraina de astăzi -, 1918-1920 - revenirea și păstrarea sa la Iași), și finalizând cu readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920).

Studiul nostru își propune să aducă în atenție, acum la împlinirea a 106 ani de la readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920), cele mai importante contribuții ale istoriografiei românești dedicate acestui emoționant moment al istoriei noastre contemporane.¹

În ceea ce privește relatarea acestei manifestări semnificative, închinată unuia din marii eroi și martiri ai neamului, primul care se jertfise pentru unitatea tuturor românilor, care a început la Mitropolia din Iași, la 23 august 1920 și s-a finalizat la Târgoviște, Mănăstirea Dealu, la 26 august 1920, amintim aici în primul rând pe unii dintre participanții la manifestare - Nicolae Iorga,² Ion Petrovici,³ sau pe unii contemporani ai evenimentului - Vasile Bianu,⁴ care au lăsat prețioase mărturii. Astfel, Nicolae Iorga, cel care se implicase în mod deosebit în revenirea relicvei sfinte de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu, după peregrinările din anii 1916-1920, descrie pe scurt, în memoriile sale, momentul readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920), amintind festivitățile de la Iași (22-23 august 1920), traseul parcurs de la Iași la Târgoviște, ceremoniile din localitățile și gările prin care trenul a staționat (23-26 august 1920), precum și primirea relicvei sfinte în gara Târgoviște, drumul parcurs și ceremonia de la Mănăstirea Dealu (26 august 1920).⁵

Ion Petrovici dedică, la rândul său, în amintirile sale, câteva pagini acțiunii de readucere a capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920), prezentând primirea oficială a participanților la manifestare la Iași, festivitățile desfășurate în oraș cu această ocazie (22-23 august 1920), traseul parcurs cu trenul de la Iași la Târgoviște de către relicva sfântă și cei care o

¹ A se vedea, în acest sens, și studiile noastre publicate anterior: Iulian Oncescu, *Memorie și cinstire: readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (1920) în istoriografia românească*, în „Analele Universității din Craiova”, Istorie, Anul XVI, nr.2 (20), 2011, Noiembrie, Editura Universitaria, Craiova, 2011, pp. 317-320; Idem, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (august 1920)*, în vol. „Românii în istoria Europei”, vol. I, coordonatori Marusia Cârstea, Sorin Liviu Damean, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013, pp. 359-365.

² Nicolae Iorga, *Ceremonia transportării capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Dealu (22-26 august 1920)*, în *Memorii (Tristețea și sfârșitul unei domnii)*, vol. III, Editura Națională S. Ciornei, București, f. a., pp. 61-63.

³ Ion Petrovici, *Readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealului (1920)*, în „De-a lungul unei vieți. Amintiri”, Editura Ideea Europeană, București, 2007, pp. 228-233.

⁴ Vasile Bianu, *Însemnări din războiul României Mari*, Tomul II. *De la mobilizare până la pacea de la București*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1926, pp. 432-434.

⁵ Nicolae Iorga, *op.cit.*, pp. 61-63.

însoțeau în zilele de 23-25 august 1920 (Iași-Ruginoasa-Pășcani- Mircești-Roman-Bacău-Focșani-Râmnicu-Sărat-Buzău-Ploiești-Nucet, Dâmbovița-Târgoviște), festivitățile care au avut loc în aceste zile în gările localităților unde trenul a staționat scurte perioade de timp (de-a lungul traseului) sau localitățile în care trenul a staționat câte o noapte pe traseu (Mircești, Focșani, Nucet), dar și cum s-a desfășurat manifestarea în orașul Târgoviște și la Mănăstirea Dealu, despre participanții la această acțiune (Miron Cristea, Nicolae Iorga, Marin Ștefănescu, Florin Ștefănescu-Goangă și Ioan Lupaș, generalul Herbay), precum și festivitatea din ziua de 26 august 1920.⁶

Vasile Bianu, contemporan al evenimentului, descria, mai târziu, detaliat, în însemnările sale, momentul readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920), oferind amănunte despre primirea invitațiilor și ceremoniile de la Iași (22-23 august), ceremoniile de pe traseul Iași – Târgoviște (23-26 august), primirea relicvei sfinte de către oficialități la Târgoviște, drumul și festivitatea de la Mănăstirea Dealu (26 august 1920).⁷

Și presa românească, centrală și locală, avea să publice, la rândul său, o serie de articole și chiar reportaje despre acest eveniment răsunător.

Chiar în *Programul* inițial al manifestării din august 1920 era prevăzut, pe lângă participarea unor corespondenți ai ziarelor din întreaga țară: *Universul*, *Dacia*, *Viitorul*, *Îndreptarea*, *Neamul Românesc*, *Țara Nouă*, *Steagul*, *Renașterea Română*, *Patria (Cluj)*, *România (Cluj)*, *Sfatul Țării (Kisinau)*, dar și participarea la eveniment a unui operator cinematografic militar, precum și a unor fotografi.⁸ Evenimentul a fost prezentat în paginile ziarelor *Opinia*, *Evenimentul* (Iași), *Neamul Românesc*, *Chemarea*, *Dimineața*,⁹ *Universul*,¹⁰ *Neamul Românesc pentru popor*,¹¹ *Dacia*¹² și *Adevărul* (București).¹³

⁶ Ion Petrovici, *op.cit.*, pp. 228-233.

⁷ Vasile Bianu, *op. cit.*, pp. 432-434.

⁸ În *Programul* inițial al serbărilor ce urmau a avea loc cu ocazia transportării capului lui Mihai Viteazul de la Iași, prin Ardeal, la Târgoviște (prima secțiune), se prevedea la punctul 10 că „delegația va fi însoțită de un operator cinematografic militar, de fotografi, și de un număr de 6 corespondenți de ziare destinați de Sindicatul Ziaristilor și de 6 destinați de Asociația Generală a Presei, în afară de ziarele România, Patria (Cluj), și Sfatul Țării (Kisinau) la care se vor trimite invitații speciale” (Serviciul Județean Dâmbovița al Arhivelor Naționale, Fond Prefectura Județului Dâmbovița, dosar 32/1920, f. 25. Textul de mai sus fusese scris olograf peste textul inițial redactat la mașină, care ulterior fusese tăiat cu o linie. Textul inițial redactat la mașină prevedea: „Delegația va fi însoțită de un operator cinematografic militar, de fotografi, și de câte un corespondent al ziarelor: Universul, Dacia, Viitorul, Îndreptarea, Neamul Românesc, Țara Nouă, Steagul, Renașterea Română, Patria (Cluj), România (Cluj), Sfatul Țării (Kisinau)”. - *Ibidem*).

⁹ Constantin Cloșcă, *Istoria aducerii capului lui Mihai Viteazul la Iași (1916-1920)*, carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului TEOFAN Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, Iași, 2019, pp. 35-40, 57-68, 72-74.

¹⁰ Nicolae Șerbănescu, *Dimensiunea religioasă a personalității domnitorului Mihai Viteazul (1593-1601) - premise și argumente pentru canonizare-*, tipărită cu binecuvântarea ÎPS dr. NIFON, Arhiepiscop și Mitropolit, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2011, pp. 287-304.

¹¹ *Neamul Românesc pentru popor*, Anul al VIII-lea, nr. 28, 9/22 august 1920; *Neamul Românesc pentru popor*, Anul al VIII-lea, nr. 29, 16/29 august 1920, pp. 450-452 (Nicolae Iorga, *Aducerea capului lui Mihai Viteazul*).

Dintre cei care s-au ocupat, de-a lungul timpului în istoriografia românească de subiectul readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920), abordând totodată secvențial și etapele odiseii capului marelui voievod dintre anii 1601-1920, amintim aici pe: Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, Scarlat Porcescu, Maria Munteanu Breasta, Niculae I. Șerbănescu, Constantin Rezachevici, Constantin I. Stan, Mihai Oproiu, Marian Curculescu, Iulian Oncescu, Cornel Mărculescu, Constantin Cloșcă și, mai recent, Radu Cârciumar și Iulian Oncescu.

Redăm în continuare studiile, articolele, notele, lucrările, publicate de-a lungul timpului, de cei menționați mai sus: Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, *Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, X (1976), nr. 8, pp. 23-24; Scarlat Porcescu, *Craniul voievodului Mihai Viteazul*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”, Iași, XIX, 1977, pp. 297-300; Maria Munteanu Breasta, *Completări la „Odiseea capului Viteazului”*, în „Magazin Istoric”, XI (1977), nr. 3, pp. 31-32; Scarlat Porcescu, Constantin Cârjan, *Cinstirea lui Mihai Viteazul*, în „Magazin Istoric”, XXIX (1995), nr. 8, pp. 36-39; Niculae I. Șerbănescu, *Mihai Viteazul, „domn al Țării Românești și al Ardealului și al Moldovei”, - 390 de ani de la martirica sa moarte – (1601-9/19 august-1991)*, în „Biserica Ortodoxă Română,”CIX, 7-9, 1991, pp. 99-140; Constantin Rezachevici, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu*, în vol. lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice „Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam”, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2004, pp. 57-69; Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*, în „Alma Mater Porolissensis,” Zalău, II, Nr. 4, iulie 2001, pp. 80-83; Niculae I. Șerbănescu *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești ale marelui domnitor Mihai Viteazul*, în Niculae I. Șerbănescu, *Dimensiunea religioasă a personalității domnitorului Mihai Viteazul (1593-1601) - premise și argumente pentru canonizare-*, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2011, pp. 237-305; Mihai Oproiu, Iulian Oncescu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu (26 august 1920)*, în vol. lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice „Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam”, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2004, pp.79-83; Mihai Oproiu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu*, în Târgoviște. Două decenii de democrație (1918-1938), Editura Transversal, Târgoviște, 2005, pp. 384-386; Marian Curculescu, *Târgoviștea și*

¹² Cornel Mărculescu, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul și readucerea lor la Mănăstirea Dealu (1916-1920)*, în „Patmos” Revistă de studii interdisciplinare. Editată de Centrul de Cercetări Științifice Interdisciplinare Dumitru Stăniloae al Universității Valahia din Târgoviște, Numărul 11, Anul VI/1, București-Târgoviște, Valahia University Press, decembrie 2017, p. 120; 123.

¹³ *Adevărul*, Anul XXXIII, nr. 11157, 14 august 1920, p. 3; Idem, nr. 11161, 19 august 1920, p. 3; Idem, nr. 11166, 24 august 1920, p.4; Idem, nr. 11167, 25 august 1920, p. 4; Idem, nr. 11168, 26 august 1920, p. 4; Idem, nr. 11169, 27 august 1920, p. 2.

idealul național, în „Politică și istorie în Dâmbovița interbelică. Restituiri, Editura Times, București 1996, pp. 178-179, Idem, *22-26 august 1920. Readucerea la Mănăstirea Dealu a capului Voievodului Mihai Viteazul, reflectată în mentalitatea colectivă*, în „Valahica. Studii de cercetări de istorie și istoria culturii, nr. 19, Târgoviște, 2006, pp. 189-193, Iulian Oncescu, *Memorie și cinstitie: readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (1920) în istoriografia românească*, în „Analele Universității din Craiova”, Istorie, Anul XVI, nr.2 (20), 2011, Noiembrie, Editura Universitaria, Craiova, 2011, pp. 317-320; Idem, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (august 1920)*, în vol. „Românii în istoria Europei”, vol. I, coordonatori Marusia Cârstea, Sorin Liviu Damean, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013, pp. 359-365; Idem, *Memorie și cinstitie: cuvântări și discursuri rostite la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (26 august 1920)*, în vol. „În amintirea unui istoric român. Nicolae Ciachir”, coordonatori Nicoleta Ciachir, Sorin Marcel Colesniuc, Editura Etnologică, București, 2016, pp. 765 - 772; Idem, *Biserica Ortodoxă Română și împlinirea idealului național: participarea Mitropolitului Primat Miron Cristea la prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor (26 august 1920)*, în vol. „Ortodoxia românească și înfăptuirea Marii Uniri”, tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte NIFON, Arhiepiscop și Mitropolit, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2018, pp. 95-108; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazu, de la Turda la Târgoviște*, în vol. „Arheologie și istorie în spațiul carpato – balcanic,” coordonator Denis Căprăroiu, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, pp. 319-338; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul*, în Hristica. Revistă de spiritualitate și educație creștin ortodoxă, nr. 9, aprilie-mai-iunie 2011, pp. 15-26; Idem, *Mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași. Refugiul la Kerson - Ucraina și revenirea la Iași (1916-1920)*, în „Curier. Revistă de cultură și bibliologie”, An XIX, Nr. 2(38), 2013, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2013, pp. 16-18; Idem, *Dealul Monastery - a cultural landmark and resting place for the relic of Michael the Brave (1601-1916)*, în Analele Universității din Craiova, Seria Istorie, Anul XVIII, Nr. 2(24)/2013, pp. 21-32; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul și readucerea lor la Mănăstirea Dealu (1916-1920)*, în „Patmos” Revistă de studii interdisciplinare. Editată de Centrul de Cercetări Științifice Interdisciplinare Dumitru Stăniloae al Universității Valahia din Târgoviște, Numărul 11, Anul VI/1, București-Târgoviște, Valahia University Press, decembrie 2017, pp. 109-123; Idem, *Memorie și cinstitie: Mănăstirea Dealu – un reper cultural și spiritual pentru relicva lui Mihai Viteazul (1601-1916)*, în vol. „100 de ani de la Marea Unire. Momente ale desăvârșirii României Moderne”, coordonatori Agnes Erich, Alexandru V. Ștefănescu, Irina Cârștina, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2018, pp. 229-238; Idem, *Drumurile capului Voievodului Unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*, în vol. „Voievozii de Târgoviște. Controverse și adevăr istoric” (Lucrările conferinței Cei 33 de domnitori feudali

valahi, 15 iunie 2019), coordonator Alice Maria Stana, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019, pp. 31-56,¹⁴ Constantin Cloșcă, *Istoria aducerii capului lui Mihai Viteazul la Iași (1916-1920)*, carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului TEOFAN Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, Iași, 2019, 105 p, Radu Cârciumar, Iulian Oncescu, *Erou medieval și simbol național. Studii despre Mihai Viteazul*, Editura Cetatea de Scaun. Târgoviște, 2021, 285 p. Amintim aici că scurt articol, referitor la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu de lângă Târgoviște, avea să fie publicat în anul 2016 de către Ștefan Grigorescu.¹⁵

Prezentăm în continuare câteva dintre cele mai semnificative contribuții ale istoriografiei românești care abordează readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920). După ce, inițial, Nicolae I. Șerbănescu a publicat un studiu în anul 1991¹⁶ - menționat anterior de câte noi - acesta avea să devină capitol de carte și publicat postum în anul 2011. Numit de această dată *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești ale marelui domnitor Mihai Viteazul*, capitolul tratează, pe baza surselor, asasinarea domnitorului, mărturiile din epocă referitoare la uciderea sa, soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul, aducerea capului său la Mănăstirea Dealu de către paharnicul Turturea în anul 1601, păstrarea relicvei sfinte la Manastirea Dealu, lângă Târgoviște din 1601 până în 1916 și odiseea relicvei sfinte până în anul 1920.¹⁷

Momentul 23-26 august 1920, al reducerii capului marelui voievod de la Iași la Mănăstirea Dealu, este prezentat amănunțit de către Nicolae I. Șerbănescu, în capitolul său acesta publicând totodată și discursurile rostite cu ocazia ceremoniei de la Mănăstirea Dealu din 26 august 1920 de către regele Ferdinand I, Miron Cristea, Nicolae Iorga, Ion Petrovici, generalul Herbay, Ioan Lupaș, Vasile Tarnavschi, Marin Ștefănescu.¹⁸

¹⁴ A se vedea pentru o parte dintre aceste contribuții istoriografice, publicate până în anul 2011 și Iulian Oncescu, *Memorie și cinstire: readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (1920) în istoriografia românească...*, pp. 317-320; Idem, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (august 1920)...*, p. 361.

¹⁵ Ștefan Grigorescu, *Readucerea capului Viteazului la Mănăstirea Dealu (1920)*, în Bibliotheca Septentrionalis. Revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, an XXIV, nr. 1 (46), iunie 2016, pp. 53-56.

¹⁶ Nicolae I. Șerbănescu, *Mihai Viteazul, „domn al Țării Românești și al Ardealului și al Moldovei”, - 390 de ani de la martirica sa moarte - (1601-9/19 august-1991)*, în „Biserica Ortodoxă Română,”CIX, 7-9, 1991, pp. 99-140; Nicolae I. Șerbănescu a folosit în studiul său publicat în anul 1991, studiu devenit ulterior capitol de carte, tot ceea ce era scris în istoriografia românească până în acel moment (Iulian Oncescu, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai...*, p. 364).

¹⁷ Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești ale marelui domnitor Mihai Viteazul*, în Idem, *Dimensiunea religioasă a personalității domnitorului Mihai Viteazul (1593-1601) - premise și argumente pentru canonizare-*, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2011, pp. 237-285; Iulian Oncescu, *op. cit.*, p. 363.

¹⁸ Nicolae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 285-305; Iulian Oncescu, *op. cit.*, p. 364. A se vedea pentru discursurile rostite cu ocazia ceremoniei din 26 august 1920 și *Solemnitatea aducerii capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealului*, în Monitorul Oficial, nr. 121., Sâmbătă, 4 septembrie 1920, Partea neoficială, p. 4212- 4220; *Cuvântări de Regele Ferdinand I, Regele Românie (1889-1922)*,

Studiul lui Constantin Rezachevici,¹⁹ publicat în anul 2004, aduce în atenție momentul 23-26 august 1920, prezentând odiseea capului marelui voievod de la 1601 la 1920, folosind în studiul său tot ce era scris pe acesta temă până în anul 2001 în istoriografia noastră. Referitor la momentul readucerii capului lui Mihai Viteazul și la emoționantul eveniment care a avut loc la 26 august 1920 la Mănăstirea Dealu atunci când relicva sfântă a fost așezată în mormântul pregătit încă din anul 1912 de către Nicolae Iorga, Constantin Rezachevici, arată, în studiul său că, în sfârșit, după nenumărate pregătiri și formalități oficiale și reasablarea craniului domnitorului la Facultatea de Medicină din Iași la 23 august 1920 (aniversarea bătăliei de la Călugăreni), convoiul cu acesta, însoțit de Nicolae Iorga și Miron Cristea, a pornit la drum către Târgoviște, unde a ajuns trei zile mai târziu.²⁰

Tema readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, mănăstirea Dealu din zilele de 23-26 august 1920 (dar și secvențele din anii 1601-1920) a fost reluată, așa cum am precizat, între anii 2011 și 2020 în mai multe studii, articole și note de către Cornel Mărculescu. Primul său studiu dedicat odiseei capului lui Mihai Viteazul, care a fost publicat în anul 2011, și care a deschis calea publicării altor articole și note asupra subiectului, în perioada 2011-2020, acest subiect pe mai multe segmente cronologice: aducerea capului voievodului de la Turda la Mănăstirea Dealu (1601), perioada 1601-1916, apoi perioada următoare-de la Mănăstirea Dealu la Iași (1916-1920- inclusiv perioada mutării capului la Kerson-1917-1918), precum și readucerea capului marelui voievod de la Iași la Mănăstirea

București, 1922, pp. 87-89; Nicolae Iorga, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul. Idei dintr-o conferință ținută la Iași și discursul rostit la mănăstirea Dealului în numele Academiei Române și al Ligei Culturale...*, pp. 25-30; Ioan Lupaș, *Studii, conferințe și comunicări istorice*, vol I., Editura Casei Școalelor, București, 1927, pp. 131-137; Vasile Bianu, *op. cit.*, pp. 434-436; Nicolae I. Șerbănescu, *op. cit.*, pp. 290-304; Constantin Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul...*, p.83; Idem, *Patriarhul Miron Cristea...*, pp. 245-246; Cornel Mărculescu, *Strămutarea rămășițelor pământești...*, pp. 121-122; Idem, *Drumurile capului Voievodului Unișcător Mihai Viteazul (1601-1920)...*, pp. 54-56; Iulian Oncescu, *Memorie și cinstire: cuvântări și discursuri rostite la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (26 august 1920)*, în vol. „În amintirea unui istoric român. Nicolae Ciachir”, coordonatori Nicoleta Ciachir, Sorin Marcel Colesniuc, Editura Etnologică, București, 2016, pp. 765 - 772.

¹⁹ În ceea ce privește aducerea capului lui Mihai Viteazul de la Turda la Târgoviște (1601), Constantin Rezachevici a început cercetările încă din anul 1963. Făcând o vizită în acel an la Mănăstirea Dealu, istoricul a constatat că nimeni nu cunoștea faptul că relicva sfântă a neamului românesc fusese adusă aici de către paharnicul Turturea (Constantin Rezachevici, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu...*, p. 69). În acest context, Constantin Rezachevici, avea să elaboreze un articol care a fost publicat în *Magazin Istoric*, în anul 1969 (Constantin Rezachevici, *Cine a adus la Târgoviște capul lui Mihai Viteazul?*, în „Magazin Istoric”, anul III, nr. 6 (27), iunie 1969, pp. 55-61; Iulian Oncescu, *op. cit.*, pp. 362-363.

²⁰ Constantin Rezachevici, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu...*, p. 68 („Din acea zi de 26 august 1920 și până astăzi, capul marelui domn odihnește în biserica Mănăstirii Dealu. Nici trupul, ascuns undeva, foarte probabil în câmpia Arieșului, nu i-a fost uitat. Pe locul presupus al mormântului (diferit localizat în diverse perioade istorice), pângărit fie și simbolic de inamici și cinstit întotdeauna de români, se înalță astăzi un monument spre aducere aminte.”); Iulian Oncescu, *op. cit.*, pp. 362-363.

Dealul, în zilele de 23-26 august 1920. Autorul oferă detalii semnificative despre odiseea capului lui Mihai Viteazul (1601-1920) folosind tot ceea ce era disponibil în istoriografia românească până în acel moment, precum și documentele din arhivele dâmbovițene.²¹

Cornel Mărculescu continuă, așa cum am menționat, seria preocupărilor privind odiseea capului lui Mihai Viteazul și după studiile, articolele și notele publicate în anii 2011, 2013, 2017, 2018, 2019,²² în anul 2020, a publicat, în revista *Document*, un articol dedicat celor 100 de ani de la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu: *Memorie și cinstire: 100 de ani de la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu (1920-2020)*.²³ În acest articol, autorul prezintă contextul în care capul marelui voievod a părăsit Mănăstirea Dealu în anul 1916 și reconstituie traseul urmat în perioada 1916-1920, precum și readucerea relicvei sfinte la locul de veșnică odihnă în zilele de 23-26 august 1920.

Un alt autor menționat, Constantin I. Stan, prezintă în articolul *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*, publicat în „Alma Mater Porolissensis,” Zalău, II, Nr. 4, iulie 2001, pp. 80-83, o serie de amănunte referitoare la odiseea capului marelui voievod Mihai Viteazul între anii 1916-1920, inclusiv readucerea sa la Mănăstirea Dealu, în august 1920.²⁴ Mai târziu același autor, în lucrarea *Patriarhul Miron Cristea - o viață - un destin*, în contextul readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920), precizează că la eveniment a participat și Mitropolitul Miron Cristea, care a ținut o slujbă la Iași (23 august 1923), o serie de discursuri pe traseul de la Iași la Târgoviște, o slujbă la Mănăstirea Dealu, precum și un emoționat discurs (26

²¹ Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul, de la Turda la Târgoviște* în vol. „Arheologie și istorie în spațiul carpato – balcanic”,... pp. 319-338; Vezi pentru readucerea relicvei sfinte de la Iași la Târgoviște (Mănăstirea Dealu), în august 1920, *Ibidem*, pp. 332-338; Iulian Oncescu, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (august 1920)*..., p. 364.

²² Cornel Mărculescu descrie, în studiile sale dedicate odiseei capului lui Mihai Viteazul (2011; 2017; 2019) felul în care relicva sfântă a neamului românesc a fost mutată de la Târgoviște, Mănăstirea Dealu, prin București, la Iași, în toamna anului 1916, de către profesorii Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu, Alexandru Dolinescu și Teodor Naum. De fapt, profesorii au plecat separat de la Dealu, iar la Iași a ajuns inițial Teodor Naum, care era ieșean de origine. După ce, cu o seară înainte plecase cu trenul de la Târgoviște la București și sosise în gara de Nord și după ce a luat trenul către Iași, în dimineața zilei de 17/30 octombrie 1916 a sosit în capitala Moldovei și Alexandru Dolinescu, după ce colegul său anunțase pe Mitropolitul Pimen de sosirea relicvei sfinte. Cei doi profesori de la Dealu s-au întâlnit la Iași, în dimineața zilei de 17/30 octombrie 1916, au mers împreună la Mitropolie și au predat capul lui Mihai Viteazul mitropolitului Moldovei, Pimen Georgescu- Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*...p. 331; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești*..., pp. 110-112; Idem, *Drumurile capului Voievodului Unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*..., pp. 47-49.

²³ Cornel Mărculescu, *Memorie și cinstire: 100 de ani de la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu (1920-2020)*, în *Document. Buletinul Arhivelor Militare Române*, anul XXIII, nr. 2 (88)/ 2020, pp. 33-42.

²⁴ Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*, în „Alma Mater Porolissensis,” Zalău, II, Nr. 4, iulie 2001, pp. 80-83.

august 1920).²⁵

Amintim aici că de curând, în anul 2019, a văzut lumina tiparului, la Iași, o lucrare avându-l ca autor pe Constantin Cloșcă²⁶, în care este abordată aducerea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași (1916)²⁷, precum și readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu, în august 1920. În această lucrare în care accentul cade mai ales pe *momentul* Iași (1916-1920), autorul redă, pe lângă studiul său publicat în anul 1995,²⁸ o serie de surse contemporane evenimentului sau din perioada imediat următoare. Astfel, sunt redată mai multe articole din presa locală și centrală – *Evenimentul* (15 august 1920, 24 august 1920), *Neamul Românesc* (26 august 1920), *Dimineața* (24 august 1920, 26 august 1920), care au prezentat publicului cititor la momentul respectiv (august 1920) readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu. Sunt redată totodată în lucrare și unele articole din presa locală, ieșeană, dar și din cea centrală, care prezintă cinstirea memoriei voievodului în anul 1918 (*Opinia* - Iași -8 noiembrie 1918, *România Nouă* - Chișinău -8 noiembrie 1918, *Evenimentul* - Iași -14 noiembrie 1918), discursul mitropolitului Moldovei, Pimen - 8 noiembrie 1918, precum și mărturiile unor contemporani ai evenimentelor din anii 1916-1918, care infirmă mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Kerson, în Rusia. Constantin Cloșcă prezintă prin aceste mărturii de epocă, pe lângă manifestările de la Iași din 22-23 august 1920 și alte câteva momente importante ale odiseei capului lui Mihai Viteazul (momentul uciderii domnitorului pe câmpia Turdei și aducerea capului lui Mihai Viteazul de la Turda la Târgoviște, Mănăstirea Dealu, în anul 1601, aducerea capului voievodului de la Târgoviște, Mănăstirea Dealu la Iași (1916), păstrarea relicvei sfinte la Iași în perioada 1916-1920).²⁹ Conform opiniei lui Constantin Cloșcă, care invocă unele mărturii de epocă, capul lui Mihai Viteazul nu ar fi fost mutat în anii 1917-1918 de la Iași la Kerson și ar fi rămas la Iași, ascuns la biserica Sf. Gheorghe-Lozonschi, care se afla în apropierea Mitropoliei.³⁰ Autorul consideră că mutarea capului la

²⁵ Idem, *Patriarhul Miron Cristea - o viață - un destin*, Editura Paideia, București, 2009, pp. 242-247; Iulian Oncescu, *op. cit.*, p. 364.

²⁶ Constantin Cloșcă, *Istoria aducerii capului lui Mihai Viteazul la Iași (1916-1920)*, carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului TEOFAN, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, Iași, 2019, 105 p.

²⁷ A se vedea pentru mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște, mănăstirea Dealu, la Iași (1916), Constantin Cloșcă, *op. cit.*, pp. 35-38 (Autorul redă articolul publicat în *Neamul Românesc* la 26 august 1920, *Ridicarea Capului Marelui Voievod Mihai Viteazul de la mănăstirea „Dealu”*, în care este prezentată mărturia preotului Alexandru Dolinescu privind hotărârea profesorilor de la Liceul Militar de la Dealu de a muta capul lui Mihai Viteazul de la mănăstirea Dealu la Iași, sprijinul lui Nicolae Iorga, înștiințarea și aprobarea miniștrilor de la Culte și Război, I. Gh. Duca și Vintilă Brătianu în privința mutării capului lui Mihai Viteazul de la Mănăstirea Dealu la Iași, transportarea relicvei sfinte cu trenul de la Târgoviște la București și apoi de la București la Iași (14/27-17/30 octombrie 1916), predarea capului lui Mihai Viteazul la Iași Mitropolitului Pimen împreună cu Teodor Naum - 17/30 octombrie 1916).

²⁸ Constantin Cloșcă, *op. cit.*, pp. 26-34.

²⁹ *Ibidem*, pp. 35-40, 41-42, 43-45, 46, 47-48, 49-51, 52-55, 56-60, 61-63, 64-66, 67-68, 69-80.

³⁰ *Ibidem*, pp. 28, 38-40.

Kerson, în Rusia ar fi fost doar o diversiune creată de autorități pentru a nu se afla că relicva sfântă era încă adăpostită la Iași, *o cale falsă*³¹, dar credem că această variantă, bazată pe unele mărturii de epocă (Alexandru Dolinescu, Mitropolitul Pimen Georgescu, N. Savin-parohul bisericii Sf. Gheorghe-Lozonschi din Iași³², este contrazisă de mai multe surse³³ și, mai ales, de relatările fidele ale unor contemporani ai evenimentelor (Nicolae Iorga³⁴, I.G. Duca³⁵), care, după anul 1918, puteau reda exact ceea ce s-a întâmplat cu capul lui Mihai Viteazul în anii 1917-1918, fără a ascunde faptul că relicva sfântă a rămas la Iași. Nici alte surse ale istoriografiei românești care au abordat, de-a lungul timpului, epopeea capului lui Mihai Viteazul nu susțin în vreun fel faptul că relicva sfântă a rămas la Iași în anii 1917-1918, toate precizând clar că aceasta a fost dusă în această perioadă la Kerson, în Rusia (Ucraina de astăzi).

Radu Cărciumaru și Iulian Oncescu au publicat, în anul 2021, la editura Cetatea de Scaun din Târgoviște, un volum de studii dedicate lui Mihai Viteazul, volum intitulat *Erou medieval și simbol național. Studii despre Mihai Viteazul*, împărțit în două părți: partea I, intitulată *Mihai Viteazul și drumul de la medievalitate spre modernitate*, realizată de către Radu Cărciumaru, acoperind perioada 1601-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și partea a II-a, intitulată *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod Mihai Viteazul la Târgoviște (26 august 1920)*, realizată de către Iulian Oncescu, acoperind perioada 23-26 august 1920, cu secvențele anterioare 1916, 1917-1918, 1918-1920. În partea I a lucrării au fost incluse patru studii realizate de Radu Cărciumaru (*În umbra Sfântului Imperiu. Aspecte ale politicii lui Mihai Viteazul extrase din corespondența ultimelor luni de viață*, *Precizări privind pictura Bisericii Domnești de la Târgoviște și prezumtiva sa datare în timpul domniei lui Mihai Viteazul*, *De la Turda la Târgoviște. Sfârșitul voievodului Mihai între reflecție și certitudine*, *Urcând pe soclul romantismului. Imaginea domnitorului Mihai Viteazul în prima parte a perioadei moderne*), incluzând aici și

³¹ *Ibidem*, p. 40.

³² *Ibidem*, pp. 38-39.

³³ A se vedea detalii despre mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Kerson (sudul Rusiei-Ucraina de astăzi), în anul 1917, precum și revenirea de la Kerson la Iași, în anul 1918 la Cornel Mărculescu, *Mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași. Refugiul la Kerson - Ucraina și revenirea la Iași (1916-1920)*..., pp. 17-18; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul*..., pp. 112-113; Idem, *Drumurile capului Voievodului Unificator*..., pp. 49-51; Constantin Rezachevici, *op.cit.*, pp. 66; Constantin Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*..., pp. 80-81; Maria Munteanu-Breasta, *Completări la „Odiseea capului Viteazului”*, în *Magazin Istoric*, anul XI, nr. 3 (120), 1977, pp. 31-32. Grigore Popescu-Breasta, tatăl Mariei Munteanu-Breasta, amintea în autobiografia sa, întocmită în anul 1946, despre strămutarea capului lui Mihai Viteazul de la Iași în Rusia, la Kerson (vara anului 1917) și despre revenirea sa de la Kerson la Iași (primăvara anului 1918)

³⁴ Nicolae Iorga, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul. Idei dintr-o conferință ținută la Iași și discursul rostit la mănăstirea Dealului în numele Academiei Române și al Ligei Culturale cu prilejul aducerii capului lui Mihai Viteazul*, Tipografia Cultura Neamului Românesc, București, 1920, pp. 20-21.

³⁵ I. Gh. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Jon Dumitru-Verlag, München, 1981, p. 210.

un studiu elaborat de Radu Cârciumar, și Iulian Oncescu (*Proiecte eșuate și oamenii din spatele lor. Despre strămutarea capului lui Mihai Viteazul în Bucureștiul veacului al XIX-lea*), iar în partea a II a a lucrării au fost incluse patru studii realizate de Iulian Oncescu (*Târgoviștea și readucerea capului marelui voievod Mihai Viteazul (26 august 1920)*, *Cinstirea memoriei eroului întregitor de țară: cuvântări și discursuri rostite la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (26 august 1920)*, *O tentativă fără împlinire: Programul inițial al readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (august 1920)*, *Readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, Mănăstirea Dealu (23-26 august 1920) reflectată în paginile ziarului Adevărul*). Fiecare parte a volumului este urmată de câte o bibliografie complexă, lucrarea fiind însoțită de numeroase Anexe³⁶, dar și fotografii (în text și la Anexe).

Studiile realizate de către cei doi autori acoperă astfel perioada 1601-1920 și sunt bazate pe tot ceea ce s-a scris în istoriografia românească despre Mihai Viteazul și despre readucerea capului marelui voievod la mănăstirea Dealu de lângă Târgoviște, în anul 1920,³⁷ fiind folosite pentru deslușirea acestui eveniment din 23-26 august și toate documentele aflate la Arhivele Naționale, Direcția Județeană Dâmbovița, *Fond Prefectura Dâmbovița*, *Fond Primăria orașului Târgoviște*.³⁸

Astfel, istoriografia românească, prin autorii și prin lucrările, studiile,

³⁶ Radu Cârciumar, Iulian Oncescu, *Erou medieval și simbol național. Studii despre Mihai Viteazul*, Editura Cetatea de Scaun. Târgoviște, 2021, pp. 209-285 (Ion Heliade Rădulescu, *O lacrimă de prinț pe mormântul lui Mihai*, Dimitrie Bolintineanu, *Muma lui Michaiu*, Petre Ispirescu, *Mihai Viteazul*, Ion Petrovici, *Readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealului (1920)*, Nicolae Iorga, *Ceremonia transportării capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Dealu (22-26 august 1920)*, Vasile Bianu, *26 august 1920, Programul serbărilor ce vor avea loc cu ocaziunea transportării capului lui Mihai Viteazul dela Iași prin Ardeal la Târgoviște, Programul de detaliu al serbărilor ce vor avea loc cu ocaziunea transportării capului lui Mihai Viteazul dela Iași prin Ardeal la Târgoviște, Itinerariul procesiunilor pentru transportarea capului lui Mihai Viteazul dela Iași prin Ardeal la Turda, Sibiu, Șelimbreg și Târgoviște, Traseul readucerii capului lui Mihai Viteazul de la gara Târgoviște la Mănăstirea Dealu: străzile orașului și podul Mihai Bravu - imagini de epocă*, Regele Ferdinand, *Cuvântare la solemnitatea aducerii capului lui Mihai - Viteazul la Mănăstirea Dealului (26 august 1920)*, Nicolae Iorga, *Discursul rostit la mănăstirea Dealului în numele Academiei Române și a Ligei Culturale cu prilejul aducerii capului lui Mihai Viteazul*, Ioan Lupaș, *Capul lui Mihai Viteazul. Cuvânt rostit la Mănăstirea Dealu la 13/26 august 1920*, Ion Petrovici, *Discurs rostit la Mănăstirea Dealu cu ocazia readucerii capului lui Mihai Viteazul, în ziua de 26 august 1920*, *Cuvântări rostite de către Ioan Rășcanu, Silviu de Herbay, Vasile Tarnavski, Marin Ștefănescu, Cezar Partenie cu ocazia readucerii capului lui Mihai - Viteazul la Mănăstirea Dealu (26 august 1920)*, *Adevărul* (14-27 august 1920) - relatări despre readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște, *Mănăstirea Dealu, Solemnitatea aducerii capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealului*, în *Monitorul Oficial*, nr. 121., Sâmbătă, 4 septembrie 1920, Partea neoficială.

³⁷ A se vedea Radu Cârciumar, Iulian Oncescu, *op. cit.*, pp. 88-101 (Bibliografie partea I); pp. 201-208 (Bibliografie partea a II-a).

³⁸ Iulian Oncescu, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (august 1920)*..., p. 365. A se vedea S.J.D.A.N., *Fond Primăria orașului Târgoviște*, dosar 1/1920, f. 30-30v., 31-31v., 32-32v., 33, 34, 35v., 36-36 v., 37, 38; Idem, *Fond Prefectura Județului Dâmbovița*, dosar 32/1920, f. 16, 17, 19, 20-20v., 22-22v., 23, 24- 24v.; 25, 26-26v., 27-27v., 28-28v., 29, 31.

articolele și notele amintite, păstrează vie amintirea și cinstesc memoria marelui voievod și întregitor de țară, Mihai Viteazul. Micul nostru studiu și-a propus, ca și cele publicate anterior în această direcție, în anii 2011 și 2013, doar să amintească și să semnaleze, acum la 106 ani de la așezarea la începutul secolului XX, cu toată cinstea cuvenită, a capului lui Mihai Viteazul la locul de veșnică odihnă de la Mănăstirea Dealu, de lângă Târgoviște, cele mai importante contribuții ale istoriografiei românești fără a avea pretenția epuizării subiectului.

Cuvântarea regelui Ferdinand I cu ocazia readucerii capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu (26 august 1920).³⁹

Nicolae Iorga și alți participanți la manifestarea de la Mănăstirea Dealu (26 august 1920)⁴⁰

³⁹ Iulian Oncescu, *Biserica Ortodoxă Română și împlinirea idealului național: participarea Mitropolitului Primat Miron Cristea la prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor (26 august 1920)*..., p. 106.

⁴⁰ Mihai Oproiu, Corina Andrei, *Târgoviște. Evoluția administrativă a municipiului între secolul al XV-lea și 1947 (județi, președinți, primari)*, Editura Zven, Târgoviște, 2019. p. 269.

Mănăstirea Dealu - locul de veșnică odihnă a capului lui Mihai Viteazul.

Mănăstirea Dealu - Mormântul de marmură albă unde se află deșus capul lui Mihai Viteazul.

Mănăstirea Dealu – Scena readucerii capului lui Mihai Viteazul în august 1920. Pictură aflată deasupra mormântului de marmură albă unde se află deșusă relicva sfintă.⁴¹

⁴¹ Fotografii din arhiva personală.

SOLEMNITATEA TRANSPORTĂRII CAPULUI LUI MIHAI-VITEAZUL - Sosirea delegațiilor din țară. Primire la gară. Te-Deumul dela Mitropolie. Conferința d-lui Iorga

„IAȘI, 23. - În Mitropolie a fost expus capul eroului cu coroane de lauri împrejur, pe un catafalc păzit de gardă compus din 4 colonei cu decorația «Mihai Viteazul»: Jorescu, Gurău, Cristodulo și Isvoranu.

De față sunt ambii mitropoliți, generalii Lupescu, Zadic, Gherculescu, prefectul, primarul orașului, d-na Olga Sturza, procurorul general Nesim, Iulian Teodorescu, delegații din București, Borcea, fost ministru, profesorii universitari, ofițerii garnizoanei.

În curte se afla un public numeros și o companie de onoare din reg. 28 cu drapelul regimentelor 53, 6, 28 și 7 roșiori. Pe străzi sunt înșirate trupe din reg. 53, 6, și 7 roșiori, detașamente din reg. 6 Mihai Viteazul și 6 artilerie, batal. 4 jandarmi, apoi corporațiile și societățile cu drapelul.

La ora 10 s'a oficiat un parastas de către ambii mitropoliți. Corul mitropolitan a dat răspunsurile. După slujbă, mitropolitul Pimen a ținut o cuvântare în care proslăvește memoria lui Mihai Viteazul, eroul, unirei și predă relicva generalului Urescu care o predă comisiunii; apoi patru colonei și un general transportă capul la afet. E un moment emoționant. Muzica intonează «Trăiasă Regele», drapelul se înclină.

Trupele dau onorurile în cunetele clopotelor. Carul mortuar, un afet de tun frumos împodobit cu drapelul, tras de 8 cai pornește apoi spre gară, fiind precedat de cortegiul următor: Un pluton de jandarmi călări, grăniceri cu prapuri și cruci, clerul în frunte cu mitropoliții, corul, generalii, prefectii, consulii dela legațiunile din București, primarul, președintele Curții de apel, autoritățile, școlile și societățile. Cortegiul încheiat tot de un pluton de jandarmi parcurge străzile Cuza Vodă și Traian până la gară.

Aci are loc în fața carului mortuar defilarea trupei și ofițerilor sub comanda d-lui general Gherculescu. După defilare, capul este depus în vagonul mortuar, care la ora 1 pornește spre Ruginoasa unde se află mormântul lui Cuza. Aci, ca și la Mircești, locul unde se află înmormântat V. Alecsandri, se vor depune coroane pe mormânt.

Vagonul mortuar va parcurge itinerariul următor: Bacău, Pașcani, Mărășești, Târgoviște.

Pașcani, 23 August. - Plecat la ora 1 din Iași, trenul special a ajuns în gara Podul Iloaiei.

Populația cu drapelul, primarul, autoritățile etc., școlile. Un detașament de infanterie a dat onorul.

Toți defilează în fața capului eroului. La Târgu-Frumos gara era frumos împodobită cu verdeață și arcuiri de triumf. Un public numeros, școalele, societățile românești și evreești. Un detașament de cavalerie a depus coroane și jerbe de flori. Mitropolitul primat a rostit o cuvântare arătând faptele lui Mihai Viteazul și îndemnând la cultul eroilor. La Ruginoasa s'a vizitat palatul Cuza, actualmente spital și s'a depus coroane în numele comitetului Mormintelor eroilor. Se oficiază slujba religioasă de către ambii mitropoliți, protoereul Vintilescu și diaconul mitropoliei.

La Pașcani ora 4.30, școlile, autoritățile și muncitorii defilează înaintea rămășițelor eroului național.

Seișean.

Focșani, 24. - Trenul la care se află atașat vagonul mortuar conținând capul eroului dela Turda, a sosit alaltăeri la orele două la Mircești. Cu această ocazie, oaspeții depun coroane pe mormântul bardului dela Mircești, și vizitează casa în care a locuit Vasile Alexandri. Mitropolitul Primat, d. Iorga și asistența s'au întreținut câteva ore cu d-na Alexandri, apoi au rămas peste noapte în Mircești.

Luni dimineață trenul sosește la Roman, unde se face primirea oficială de către prefectul județului, primarul, clerul și o numeroasă asistență. O companie cu drapel dă onorurile, apoi se oficiază serviciul divin de către episcopul Teodosie al Romanului. După slujba religioasă vorbesc Mitropolitul primat, Miron Cristea; Mitropolitul Pimen, prefectul și episcopul Teodosie.

Dela Roman trenul se oprește la Bacău. Aceeași primire oficială. Trupele din regimentele 7 și

67 infanterie, 12 artilerie și 4 cavalerie sub comanda colonelului Tulea dau onorurile. Vorbesc apoi mitropolitul și prefectul, după care trenul pornește spre Mărășești. Oaspeții au înoptat la Focșani. Mâine se vor îndrepta spre Târgoviște unde vor ajunge Joi dimineață. După ce se va depune capul la M-rea Dealului, oaspeții se vor întoarce seara la București.

PREGĂTIRILE LA TÂRGOVIȘTE

Târgoviște 24. - Pentru transportarea capului lui Mihai Viteazu dela gară la Mănăstirea Dealului s'au luat următoarele dispozițiuni:

Capul va fi ridicat dela gara Târgoviște la ora 9.30 și va fi transportat la mănăstire cu următorul ceremonial:

I) Se va oficia la plecarea din gară o rugăciune cu preoții din Târgoviște. Vor lua parte autoritățile militare și civile și clerul din localitate; Liceul militar M. Dealului; Trupele din garnizoană; Toate societățile cu drapel și muzică; școalele cu corurile;

II) Depunerea pe un afet de tun.

Toți cei prezenți vor însoți cortegiul până la mănăstire în ordinea următoare:

a) Un pluton de inf.; b) toate corurile din localitate cari vor cânta pe tot parcursul, coruri religioase și naționale; c) clerul; d) Școalele și liceul militar; e) Comp. de onoare; f) Afetul de tun; g) Autoritățile civile și militare; h) Toate societ. culturale; i) Trupele cu muzica.

La mănăstire se va depune corpul în cripta anume făcută și se va oficia un nou serviciu religios. Apoi se vor ține cuvântări ocazionale.

Coresp. ⁴²

⁴² Solemnitatea transportării capului lui Mihai Viteazul, în Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11167, 25 august 1920, p. 4.

BIBLIOGRAFIE

Surse inedite

Serviciul Județean Dâmbovița al Arhivelor Naționale,
Fond *Primăria orașului Târgoviște*, dosar 1/1920, dosar 4/1920.
Fond *Prefectura Județului Dâmbovița*, dosar 28/1920, dosar 32/1920.

Surse edite

Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11157, 14 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11159, 17 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11160, 18 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11161, 19 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11163, 20 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11164, 21 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11165, 22 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11166, 24 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11167, 25 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11168, 26 august 1920.
Adevărul, Anul XXXIII, nr. 11169, 27 august 1920.
Bianu Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, Tomul II. *De la mobilizare până la pacea de la București*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1926.
***, *Cuvântări de Ferdinand I regele României (1889-1922)*, Din publicațiile „Fundăției Culturale - Principele Carol”, București, 1922.
Duca I. Gh., *Amintiri politice*, vol. II, Jon Dumitru-Verlag, München, 1981.
Iorga Nicolae, *Memorii (Tristețea și sfârșitul unei domnii)*, vol. III., Editura Editura „Națională” S. Ciornei, București, f. a.
Lupaș Ioan, *Studii, conferințe și comunicări istorice*, vol I., Editura Casei Școalelor, București, 1927.
***, *Monitorul Oficial*, nr. 121., Sâmbătă, 4 septembrie 1920, Partea neoficială.
Neamul Românesc pentru popor, Anul al VIII-lea, nr. 28, 9/22 august 1920.
Neamul Românesc pentru popor, Anul al VIII-lea, nr. 29, 16/29 august 1920.
Petrovici Ion, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, Editura Ideea Europeană, București, 2007.
***, *Pagini din istoria Academiei Române (1866-1948). Acte, donații, discursuri, portrete și evocări academice*, selecția textelor note și indice general de Dorina Rusu, Editura Academiei Române, București, 2007.

Lucrări generale

Curculescu Marian, *Politică și istorie în Dâmbovița interbelică. Restituiri*, Editura Times, București, 1996.
Oproiu Mihai, Andrei Corina, *Târgoviște. Evoluția administrativă a municipiului între secolul al XV-lea și 1947 (județi, prezenți, primari)*, Editura Zven,

Târgoviște, 2019.

Stan Constantin, *Patriarhul Miron Cristea-o viață-un destin*, Editura Paideea, București, 2009.

Lucrări speciale

Cloșcă Constantin, *Istoria aducerii capului lui Mihai Viteazul la Iași (1916-1920)*, carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului TEOFAN Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, Iași, 2019.

Curculescu Marian, *Târgoviștea și idealul național*, în „Politică și istorie în Dâmbovița interbelică. Restituiri”, Editura Times, București, 1996.

Curculescu Marian, *22-26 august 1920. Readucerea la Mănăstirea Dealu a capului Voievodului Mihai Viteazul, reflectată în mentalitatea colectivă* în „Valahica. Studii de cercetări de istorie și istoria culturii, nr. 19, Târgoviște, 2006.

Dumitrescu Ilie, Cârjan Constantin, *Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, X (1976), nr. 8.

Grigorescu Ștefan, *Readucerea capului Viteazului la Mănăstirea Dealu* în „Bibliotheca Septentrionalis”, anul XXIV, nr 1 (46), Baia Mare, iunie 2016.

Iorga Nicolae, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul. Idei dintr-o conferință ținută la Iași și discursul rostit la mănăstirea Dealului în numele Academiei Române și al Ligei Culturale cu prilejul aducerii capului lui Mihai Viteazul*, Tipografia Cultura Neamului Românesc, București, 1920.

Mărculescu Cornel, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazu, de la Turda la Târgoviște* în vol. „Arheologie și istorie în spațiul carpato – balcanic,” coordonator Denis Căprăroiu, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011.

Mărculescu Cornel, *Mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași. Refugiul la Kerson - Ucraina și revenirea la Iași (1916-1920)* în „Curier. Revistă de cultură și bibliologie”, An XIX, Nr. 2(38), 2013, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2013.

Mărculescu Cornel, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul și readucerea lor la Mănăstirea Dealu (1916-1920)*, în „Patmos” Revistă de studii interdisciplinare. Editată de Centrul de Cercetări Științifice Interdisciplinare Dumitru Stăniloae al Universității Valahia din Târgoviște, Numărul 11, Anul VI/1, București-Târgoviște, Valahia University Press, decembrie 2017.

Mărculescu Cornel, *Memorie și cinstire: Mănăstirea Dealu – un reper cultural și spiritual pentru relicva lui Mihai Viteazul (1601-1916)*, în vol. „100 de ani de la Marea Unire. Momente ale desăvârșirii României Moderne”, coordonatori Agnes Erich, Alexandru V. Ștefănescu, Irina Cârștina, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2018.

Mărculescu Cornel, *Drumurile capului Voievodului Unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*, în vol. Voievozii de Târgoviște. Controverse și adevăr istoric (Lucrările conferinței Cei 33 de domnitori feudali valahi, 15 iunie 2019),

coordonator Alice Maria Stana, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019.

Mărculescu Cornel, *Memorie și cinstitie: 100 de ani de la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu (1920-2020)*, în Document. Buletinul Arhivelor Militare Române, anul XXIII, nr. 2 (88)/ 2020.

Munteanu Breasta Maria, *Completări la „Odiseea capului Viteazului”*, în Magazin Istoric, anul XI, nr. 3 (120), 1977.

Oncescu Iulian, *Memorie și cinstitie: readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (1920) în istoriografia românească*, în „Analele Universității din Craiova”, Istorie, Anul XVI, nr. 2 (20), 2011, Noiembrie, Editura Universitaria, Craiova, 2011.

Oncescu Iulian, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (august 1920)*, în vol. „Românii în istoria Europei”, vol. I, coordonatori Marusia Cârstea, Sorin Liviu Damean, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013.

Oncescu Iulian, *Memorie și cinstitie: cuvântări și discursuri rostite la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (26 august 1920)*, în vol. „În amintirea unui istoric român. Nicolae Ciachir”, coordonatori Nicoleta Ciachir, Sorin Marcel Colesniuc, Editura Etnologică, București, 2016.

Oncescu Iulian, *Biserica Ortodoxă Română și împlinirea idealului național: participarea Mitropolitului Primat Miron Cristea la prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor (26 august 1920)*, în vol. „Ortodoxia românească și înfăptuirea Marii Uniri”, tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte NIFON, Arhiepiscop și Mitropolit, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2018.

Oproiu Mihai, Iulian Oncescu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu (26 august 1920)*, în vol. lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice „Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam”, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2004.

Oproiu Mihai, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu*, în „Târgoviște. Două decenii de democrație (1918-1938)”, Editura Transversal, Târgoviște, 2005.

Porcescu Scarlat, *Craniul voievodului Mihai Viteazu*, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, Iași, XIX, 1977.

Porcescu Scarlat, Cârjan Constantin, *Cinstirea lui Mihai Viteazul*, în „Magazin Istoric”, XXIX (1995), nr. 8,

Rezachevici Constantin, *Cine a adus la Târgoviște capul lui Mihai Viteazul?*, în „Magazin Istoric”, anul III, nr. 6 (27), iunie 1969.

Rezachevici Constantin, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu*, în vol. lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice „Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam”, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2004.

Stan I. Constantin, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*, în *Alma Mater Porolissensis*, Zalău, II, Nr. 4, iulie 2001.

Șerbănescu I. Niculae, *Mihai Viteazul, „domn al Țării Românești și al Ardealului și*

al Moldovei”, - 390 de ani de la martirica sa moarte – (1601-9/19 august-1991), în „Biserica Ortodoxă Română”, CIX, 7-9, 1991.

Șerbănescu I. Niculae, Soarta și cinstirea rămășițelor pământești ale marelui domnitor Mihai Viteazul, în Idem, Dimensiunea religioasă a personalității domnitorului Mihai Viteazul (1593-1601) - premise și argumente pentru canonizare-, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2011.

